

УДК 343.98:343.431

Філашкін Вадим Сергійович –
начальник відділу УБОЗ УМВС
України в Миколаївській області

Протидія торгівлі людьми на міжнародному рівні

У науковій статті розглядаються теоретичні та практичні засади протидії торгівлі людьми на міжнародному рівні. З'ясовуються особливості міжнародного співробітництва правоохоронних органів у реалізації спільних заходів.

Ключові слова: протидія злочинності, торгівля людьми, міжнародне співробітництво.

Міжнародне співробітництво у сфері протидії злочинності можна охарактеризувати як діяльність спеціальних суб'єктів (Організація Об'єднаних Націй, її органи і спеціалізовані установи; неурядові міжнародні організації; недержавні органи; міжнародні об'єднання керівників поліцейських служб суверенних держав; правоохоронні органи суверенних держав, що здійснюють боротьбу зі злочинністю; органи галузевого співробітництва державно-політичних об'єднань), засновану на нормах міжнародного і внутрідержавного права, спрямовану на протидію (попередження, припинення, розкриття, забезпечення кримінального переслідування винних осіб) міжнародним злочинам, злочинам міжнародного характеру, транснаціональним злочинам [1, с. 35].

Окремі аспекти міжнародного співробітництва правоохоронних органів у сфері протидії злочинності висвітлені у роботах О. М. Бандурки, О. Г. Богатирьова, В. М. Волженкіної, Л. Н. Галенської, Н. А. Зелінської, І. І. Карпеця, Н. С. Карпова, В. А. Козака, Г. А. Кохан, В. С. Кузьмічова, Я. Г. Лизогуба, В. В. Лунєєва, А. С. Мацко, А. М. Орлеана, В. П. Панова, Н. В. Плахотнюк, Ю. І. Римаренка, В. Л. Чубарева та інших.

Питання методики розслідування злочинів, зокрема й в аспекті проблем торгівлі людьми, розглядалися у роботах П. Д. Біленчука, Р. С. Белкіна, В. К. Весельського, А. Ф. Волобуєва, В. Г. Гончаренка, В. А. Журавля, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, О. М. Колесніченка, В. О. Коновалової, В. К. Лисиченка, В. Г. Лукашевича, Г. А. Матусовського, В. О. Образцова, В. В. Пяковського, М. В. Салтевського, В. Ю. Шепітька, М. П. Яблокова та інших.

Нині особливого значення набуває міжнародне співробітництво у сфері протидії такому виду злочинів як торгівля людьми. Особливо це стосується вчинення злочинів організованою групою чи злочинною організацією із міжрегіональними або міжнародними зв'язками.

Недостатня ефективність боротьби з торгівлею людьми транснаціонального характеру обумовлена рядом причин: це й недосконалість чинного кримінально-процесуального законодавства, що регламентує питання міжнародної правової допомоги у кримінальному судочинстві, неузгодженість положень різноманітних міжнародних договорів і угод, укладених Україною, а також проблеми, пов'язані з особливостями практичної реалізації взаємодії правоохоронних відомств різних держав.

Транснаціональний характер торгівлі людьми обумовлений низкою ознак, перш за все, це транскордонність злочину, що виражається в тому, що злочини:

- реалізуються у зонах митного і прикордонного контролю, тобто мають спеціальний простір, обмежений засобами охорони;
- обмежують сферу зовнішнього контролю, створюють латентну форму існування, що створює злочинну нішу для посадових злочинів, групової контрабанди, вимагання, хабарів тощо;
- реалізуються спеціальними суб'єктами: співробітниками митниці, прикордонних служб, а також страховими та туристичними агентствами, які мають свої представництва у зонах прикордонно-митного контролю;
- мають свої "супутникові" утворення, охоплені прикордонним простором [2, с. 91].

Крім того, транскордонні злочинні групи характеризуються:

- синтетичним складом членів груп: входять спеціальні посадові суб'єкти, члени організованих транснаціональних організацій, члени вузькоспеціалізованих транскордонних злочинних груп;
- геополітичними особливостями групи, чисельністю, масштабами діяльності, мірою проникнення у владні структури, організаційною гнучкістю, оперативністю реагування, системою захисту;
- оперативним проникненням по обидва боки кордону, що обумовлено обізнаністю із дефектами охорони прикордонних структур, людьми, які забезпечують життєдіяльність зон контролю;
- відпрацьованістю нелегального переміщення: вантажів, грошей, людей, що в комплексі вирішує проблему кордону як такого [2, с. 92].

Нині питання міжнародного співробітництва при розслідуванні торгівлі людьми та інших злочинів транснаціонального характеру набувають особливого значення, оскільки без такого співробітництва неможливо зібрати докази, які знаходяться за кордоном; здійснити кримінальне переслідування; забезпечити охорону прав і свобод людини і громадянина у кримінальному судочинстві; відшкодувати завдану

злочином шкоду тощо. Перераховані кримінально-процесуальні функції реалізуються, тією чи іншою мірою, органами дізнання, досудового слідства, прокуратурою та судом, у тому числі й під час діяльності щодо розслідування злочинів [3, с. 276–277].

Тобто, реалізація мети і завдань міжнародного співробітництва у протидії торгівлі людьми здійснюється як міжнародними організаціями, утвореними для цього державами, так і власне державами, уповноваженими компетентними органами за конкретними напрямами діяльності й в певних формах.

Так, В. І. Гаврилук, В. І. Дубина, М. П. Данилюк до основних видів міжнародного співробітництва у боротьбі з торгівлею людьми за формами прояву відносять:

- взаємодію у рамках правової допомоги у кримінальних справах;
- укладення угод про співпрацю;
- участь у проведенні оперативно-розшукових заходів, слідчих дій на території іншої держави;
- проведення спільних оперативних розробок та розслідувань;
- обмін інформацією;
- участь у міжнародних операціях та проектах співпраці [4, с. 19].

В цілому, стратегія боротьби з торгівлею людьми транснаціонального характеру полягає у реалізації таких основних напрямів спільної діяльності [2, с. 117–118]:

- міжнародне співробітництво у боротьбі з торгівлею людьми транснаціонального характеру (напрями, принципи та правова основа взаємодії);
- міжнародна організація оперативно-розшукової діяльності, що передбачає узгодження планів, цілей, напрямів, організацію транснаціональних оперативно-розшукових підрозділів (Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року);
- міжнародне співробітництво щодо міжнародної правової допомоги у кримінальних справах (Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року та Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 року);
- міжнародне співробітництво щодо видачі (екстрадиції) правопорушників (Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 року);
- міжнародне співробітництво щодо передачі кримінального переслідування (Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах 1972 року) та інші.

Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)

Важливим заходом є розширення співпраці між слідчими, оперативними та іншими підрозділами правоохоронних органів, зокрема, й у міжнародному масштабі.

Співробітництво правоохоронних органів й обмін інформацією в процесі розслідування передбачає більш тісне співробітництво та взаємодію. Для цього необхідно:

- розширювати і, за необхідності, створювати канали зв'язку між державами–учасниками розслідування;

- забезпечувати співробітництво у розслідуванні всіх злочинів, що мають відношення до сфери торгівлі людьми та використання призової праці;

- надавати, у необхідних випадках, предмети, документи або докази, необхідні для аналізу доказової та орієнтуючої інформації з метою забезпечення ефективності розслідування;

- обмінюватися інформацією про конкретні засоби та методи, що застосовують організовані злочинні групи, охоплюючи відомості щодо маршрутів і транспортування, використання фіктивних імен, змінених ті піддроблених документів або інших засобів приховування злочинної діяльності.

Досить ефективним заходом є підписання договорів про двостороннє та багатостороннє співробітництво між правоохоронними органами для забезпечення обміну інформацією. При цьому необхідно спрямовувати зусилля з метою розробки єдиних стандартів, що стосуються збору статистичних даних [5, с. 19–21].

Доречно підкреслити значення міжнародних правоохоронних, поліцейських організацій, зокрема Інтерполу та Європолу, для координації зусиль у протидії торгівлі людьми та іншим злочинам транснаціонального характеру.

Міжнародну організацію кримінальної поліції – Інтерпол в Україні представляє Національне центральне бюро Інтерполу (Укрбюро Інтерполу), що є центром координації взаємодії правоохоронних органів країни з компетентними органами зарубіжних держав щодо ведення боротьби зі злочинністю, що має транснаціональний характер або виходить за межі країни. Це стосується й торгівлі людьми.

При цьому підрозділом, на який безпосередньо покладається організація виконання функцій МВС України як Національного центрального бюро Інтерполу, є робочий апарат Укрбюро Інтерполу. НЦБ забезпечує співробітництво правоохоронних органів України та зарубіжних країн як у цілому, так і в окремих напрямках боротьби зі злочинністю й надає можливості для:

- підготовки та надсилання ініціативних запитів за кордон;

– підготовки та надсилання відповідей на запити зарубіжних правоохоронних органів;

– обміну оперативно-розшуковою, оперативно-довідковою та криміналістичною інформацією про підготовку і вчинення злочинів й причетних до них осіб, а також архівною та, в окремих випадках, процесуальною інформацією;

– обміну досвідом роботи, законодавчими та іншими нормативними актами, учбово-методичною літературою з питань діяльності правоохоронних органів;

– обміну науково-технічною та іншою інформацією з питань боротьби зі злочинністю [6, с. 379–380].

Європол є установою Європейського Союзу. І хоча Україна не є членом Європейського Союзу, у діяльності з розслідування транснаціональних злочинів взаємодіє з установами Європолу, й ці відносини нині активізуються.

Крім того, для розслідування злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми, можуть створюватися спільні слідчі групи, які об'єднують представників кількох держав за сприяння їх діяльності установ Інтерполу та Європолу.

Список використаних джерел

1. Кубов Р. Х. Актуальные проблемы международного сотрудничества по противодействию организованной преступности / Р. Х. Кубов // Рос. следователь. — 2007. — № 19. — С. 35–38.

2. Биленчук П. Д. Транснациональная преступность : состояние и трансформация : [учеб. пособие] / Биленчук П. Д., Еркенов С. Е., Кофанов А. В. — К. : Атика, 1999. — 272 с.

3. Черноус Ю. М. Поняття міжнародного співробітництва у діяльності з розслідування злочинів / Ю. М. Черноус // Наук. вісник КНУВС. — 2010. — № 3 (70). — С. 271–278.

4. Гаврилюк В. І. Актуальні аспекти міжнародного співробітництва органів внутрішніх справ України на напрямку протидії торгівлі людьми / Гаврилюк В. І., Дубина В. І., Данилюк М. П. — К. : Цифра, 2007. — 171 с.

5. Расследование торговли людьми : методика, тактика, специальные познания : [учеб. пособие] / под ред. канд. юрид. наук С. Ю. Журавлева. — М. : Изд-во “Юрлитинформ”, 2010. — 296 с.

6. Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів. Затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Держкомкордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України від 9 січ. 1997 р. № 3/1/2/5/2/2 // Довідник працівника міліції : [у 2-х кн.]. — Кн. 2. — Ч. I. : Нормативно-правові акти з питань діяльності органів внутрішніх справ / Довід. видання. — Відп. ред. М. В. Білоконь ;

Борьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)

[упоряд. С. М. Гусаров, В. Г. Слободянюк, С. М. Калюк]. — К. : Видавнича компанія “Воля”, 2004. — С. 378–414.

В научной статье рассматриваются теоретические и практические основания противодействия торговле людьми на международном уровне. Выясняются особенности международного сотрудничества правоохранительных органов в реализации совместных мероприятий.

In the scientific article the theoretical and practical grounds of counteraction human trafficking at the international level are examined. The features of the international law enforcement bodies' cooperation in the realization of joint measures are analyzed.

Стаття надійшла до редакції журналу 8 червня 2011 року.